

MF Dnes, 27. 2. 2009

Co je třeba vyházet z vysokých škol

Výzkum potvrzuje, že vysoké školy dosahují lepších výsledků v zemích, kde jsou izolovány od politikaření a vnějších partikulárních zájmů. Zároveň musí být konkurencí tvrdě tlačeny k odpovědnosti za výsledky, které musí být viditelné. Jak tomu je u nás?

Autonomie našich škol není vyvážena, zdravé konkurence je málo a měřitelnost výsledků je chabá. Potřebné změny popsala Bílá kniha reforem vysokých škol ministerstva školství, která v lednu prošla vládou.

Chleba se však bude lámat až při přípravě nového zákona, které se zúčastní i nejvyšší zástupci vysokých škol.

Naše školy se mohou rozhodovat poměrně samostatně. Akademické senáty mají obrovské pravomoci – volí rektory, od kterých se odvíjí vedení školy, schvalují předpisy, rozpočty, dlouhodobé záměry, členy vědeckých rad. V podstatě jde o pravomoci vlastníků.

Takto rozsáhlé pravomoci najdeme především v postkomunistických zemích, kdy si akademické komunity vydobily vysokou míru autonomie na obranu akademických svobod v tehdejší politicky rozbourané společnosti. Veřejnost a podnikatelský svět, které z daní školy financují, jsou však do rolí vnějších pozorovatelů odsouzeny dodnes.

To je první věc volající po změně.

Navzdory autonomii školy nejsou chráněny před nežádoucím vlivem politikaření a lobbistických zájmů. Školy mají správní rady, které jsou jmenovány jedním politikem – ministrem. Na personálním složení rad je to dobře vidět, naštěstí jsou jejich pravomoci omezené.

Autonomie v rozhodování bez odpovědnosti vede nutně k uspokojení, falešné namyšlenosti, pasivitě a stagnaci. Reálnou odpovědnost může zajistit pouze zpětná vazba od uchazečů, studentů a uživatelů výsledků výzkumu. Mám tím na mysli konkurenci, které je u nás velice málo.

Na většinu škol se totiž léta hlásí více schopných uchazečů, než je stát školám ochoten financovat.

Školy tak nemají důvod vážně řešit, co, jak, kde a kdy učí, a pracovat usilovně na svém rozvoji. Rozvoj plánovaný od úřednického stolu ministerstva je neuspokojivý.

Zatím u nás nefunguje ani konkurence s dobrým jménem. Veřejnosti se totiž stále nedostává podrobných, srovnatelných a věrohodných informací o obsahu a kvalitě vzdělávání a vědecké práce na školách na úrovni oborů. Tlaku na kvalitu nepřidá ani absence aspoň symbolického školného, které by podnítilo tlak ze strany studentů.

Situace tedy volá po zásadnějších změnách. Do konání škol se musí více promítat zájem veřejnosti, ale dobře izolovaný od politikaření. Najít řešení nebude snadné.

Musí být výrazně posílen konkurenční tlak na odpovědnost škol za jejich výsledky. Zde je třeba školného jako cenového a informačního signálu a musí být výrazně zvýšena informovanost o kvalitě.

Pro vlastníky řady veřejných škol, kteří si dnes žijí pohodlně z veřejných peněz, netrápí je nepříjemná konkurence a setrvávají v málo transparentním prostředí, nebudou zmíněné reformy bezpochyby nic příjemného. Lze očekávat, že jim budou velmi silně vzdorovat.

O autorovi: Daniel Münich, autor působí na CERGE-EI